

Förändringen måste kännas

För två år sedan, på hösten 2017, började hashtaggen #metoo, tillsammans med vittnesmål om sexuella trakasserier, spridas av kvinnor som en löpeld över världen. Vittnesmålen avslöjade ett mönster: att sexuella trakasserier och sexuella övergrepp inte handlar om enskilda händelser eller vissa män, utan om ett strukturellt problem där kvinnor eller personer som uppfattas som feminina är speciellt utsatta.

Den 30.11.2017 publicerades vittnesmål under hashtaggen #dammenbrister ihopsamlade av ett gäng aktivister som var kopplade till den feministiska tidskriften *Astra*. Vittnesmålen beskrev sexuella trakasserier och sexuella övergrepp i Svenskfinland. Vittnesmålen publicerades tillsammans med ett upprop av 6111 kvinnor som krävde: Bryt tystnaden!

Jag var en av dem som delade en berättelse och som skrev under uppropet och kraven.

I september 2019 befinner jag och min kollega **Maria Normann** oss i Reykjavik på Island. Vi är några av den privilegierade gruppen på 800 personer som får delta i världens hittills största #metoo-konferens. Vi skall presentera varsitt material, ett om hur näringslivet kan arbeta med frågor kring sexuella trakasserier och ett om hur domstolarna i de nordiska länderna kan göra för att bättre bemöta dessa fall.

Under de två år som gått har diskussionerna och metoo-rörelsen kritiserats för att vara alltför vit, för att fokusera enbart på kvinnor och för att ha glömt att ta med och uppmärksamma kvinnor med funktionsvariation. Denna kritik försöker Nordiska ministerrådets #metoo-konferens i Reykjavik delvis svara på i sitt program. På konferensen finns det en svart kvinna i varje panel och bland huvudtalarna finns det god representation av svarta kvinnor. De flesta av dem bor utanför Norden. Deltagarna består dock till 90 % av vita personer och majoriteten av dem är kvinnor. Flera av de svarta huvudtalarna kritiserar de vita feministerna och vitheten i, inte bara #metoo-rörelsen, men också i kvinnorrörelsen och feminismen överlag.

Jag ser samma tendens i olika sammanhang där jag rör mig. Först kändes kritiken helt okej, men någonstans på vägen börjar det bli obekvämt. Det är obekvämt att både se och vara delaktig i samförståndet om att något är fel, och samtidigt veta att vi inte gör så mycket för att förändra situationen för rasifierade (icke-vita) personer. I mina feministiska kretsar ser jag inte många vita som jobbar målmedvetet för att minska rasism, utan det är något som ligger på de rasifierade femi-

nisternas bord. En rasifierad feminist säger till mig att det kanske från båda sidorna finns en rädsla för att vi vita tar över, att vita inte vill göra anspråk på att ha tolkningsföreträde och därmed "ta över" rörelsen medan rasifierade å andra sidan inte vill bli lämnade ensamma med problematiken. Är detta en diskussion vi borde ta tillsammans? Hämmas vi av rädslan och obekvämheter?

Samtidigt känns rädslan och obekvämheter bekant, men från en annan synvinkel. Många kvinnor har i #metoo-rörelsen krävt att män ska solidarisera sig med utsatta, ifrågasätta och ta avstånd från andra (män) som utövar våld och kränkningar mot kvinnor och personer som uppfattas som feminina. För andra året i rad har föreningen Män (Sverige) utfört en undersökning om hur män reagerat på #metoo-rörelsen. De skriver: "en majoritet av männen tycker fortfarande att män har ett gemensamt ansvar för att motverka det som tusentals kvinnor vittnade om under #metoo. 55 procent av männen svarar dock att #metoo-uppropens berättelser inte har fått dem att rannsaka sitt eget beteende; endast fem procent instämmer helt med att #metoo har fått dem att rannsaka sitt eget beteende."

På vilket sätt har eller kommer de vita kvinnorna som applåderar de svarta och rasifierades krav på förändring att rannsaka sitt eget beteende rörande sin egen delaktighet i rasismen? Kommer svarta och invandrarkvinnors berättelser att faktiskt bidra till att skapa en förändring?

En synvinkel som lyfts fram på nytt och på nytt, (även på konferensen i Reykjavik), är hur vi kan aktivera bystanders eller åskådarna, de som ser och hör det som sker.

I mitt arbete som expert på jämställdhet, likabehandling och inkludering, säger jag alltid att förändring känns. För om den inte känns, så är det inte frågan om en förändring.

Och visst, rädslan och obekvämheter som jag och säkert flera vita med mig känner bidrar kanske till att vi börjar rannsaka oss själva, att vi granskar oss själva kritiskt så att vi inte bara håller med, utan bli en del av lösningen på problemen.

Det är viktigt att inte låta den rädsla och obekvämheter man kan känna stå i vägen för förändring.

En fråga som lyfts fram på nytt och på nytt (även på konferensen i Reykjavik), är hur vi kan aktivera åskådarna, de som ser och hör det som sker. Frågan är hur tröskeln skulle kunna sänkas för att personer i högre grad ska ingripa eller fördöma det som sker, eller stöder den utsatta. **Jóhann Friðrik Friðriksson**, chef på Keilir Educational Institute, har noterat att forskningen visar att om vi inte ingriper direkt då vi ser något kommer vi troligen inte att ingripa alls.

En fråga som lyfts fram på nytt och på nytt (även på konferensen i Reykjavik), är hur vi kan aktivera åskådarna, de som ser och hör det som sker.

För att lyckas aktivera åskådarna, behöver vi hitta enkla tips och metoder för ingripande. Helsingfors stads lokaltrafik har jobbat med just dessa frågor i kampanjen Åndstation. Betoningen har legat på att vem som helst med små medel kan gripa in vid kränkningar i lokaltrafiken. Skillnaden mellan de kränkningar som sker i lokaltrafiken och det sexualiserade våldet i nära relationer, är att i lokaltrafiken är vi oftast okända för varandra, och en som är ansvarig för utrymmet, föraren, finns i närheten, medan största delen av det sexualiserade våldet sker mellan personer som har någon typ av relation med varandra. På en arbetsplats, däremot, är tröskeln att gripa in ofta högre, eftersom tystnadskultur, makt eller position kan påverka vilket handlingsutrymme vi känner att vi har. Det är också orsaken till att arbetsplatserna inte får så många anmälningar om trakasserier.

Feministikonon **Angela Davis** menar att kvinnor har sagt "me too" under en mycket lång tid. Hon menar att vi länge haft mycket kunskap om våld, och därför borde vi se och förstå att våldet är kopplat till strukturer och bidrar till ett strukturellt våld, som är djupt rotat i vår kultur, våra traditioner och institutioner. Davis menar att tack vare #metoo har det skapats en bredare förståelse för att det faktiskt är så, och att det nu yttras ett krav på att denna kunskap omsätts i beslut som bidrar till att på allvar minska våldet. Hon drar en parallell till hur västerländska länder under en relativt kort tid stiftat lagar, genomfört kampanjer och krävt aktiva åtgärder för att skapa mer tobaksfria miljöer. Tidigare var rökning en socialt accepterad och normaliserad handling i våra sam-

hällen, men nu ställs rökarna helt konkret ut i kylan och till särskilda anvisade platser. Davis menar att rökningen är ett lysande exempel på hur en attityd kan förändras då vi förstår skadligheten och agerar för att minska problemet. Det kräver radikala beslut och genomförandet av riktade åtgärder med syfte att totalt eliminera något som en gång varit normaliserat. Vi kunde förhålla oss till våldet på samma sätt som till rökning: vi har länge vetat att rökning är skadligt, inte bara för dem som röker utan också för deras omgivning. Hon menar att vi inte skulle ha lyckats få så många att fimpas om vi inte med en sådan beslutsamhet drivit på en förändring.

Jag håller helt med Davis att samma beslutsamhet krävs för att minska våldet, och jag anser att det inte bara handlar om våldet mot kvinnor och personer som uppfattas som feminina utan också om det våld som män utsätter varandra för. Nästa steg måste vara att lägga fokus på dem som har ansvaret för att våldet uppstår och fortgår. Jag upplever att det förebyggande och ingripande arbetet mot våld är splittrat mellan olika myndigheter och aktörer, delvis beroende på vilket slags våld det handlar om och hur våldet tar sig uttryck. Jag upplever att det saknas en förståelse för hur omfattande våldet är, både gällande vad allt som kan vara våld men också gällande våldets kontinuitet och normalisering i människors liv på så många nivåer i samhället. Det handlar om allt från trakasserier, skolmobbing, normalisering av våld inom idrott (såsom i ishockeyrinken), till självmord och våld i nära relationer, ätstörningar, hatbrott och brott kopplat till missbruk och kriminalitet. Och som det konstaterades i flera av inläggen i Reykjavik: patriarkatet kommer inte att stödja dem som ifrågasätter dess normer och strukturer, oberoende av om det är män eller kvinnor som ifrågasätter dem. Därför är en systematisk förändring med radikala insatser av stor vikt i arbetet.

Under hösten har jag tagit tag i min rädsla och obekvämheter. Jag skriver på ett material om rasism och obekvämheter skjuter fram min deadline gång på gång. Men jag vet att oberoende av hur mycket jag filar på det så kommer jag att vara obekvämt då det publiceras. Samtidigt vet jag ju att förändring känns och att det sist och slutligen måste börja med mig själv.

*Malin Gustavsson
är VD och normutmanare på Ekvalita, specialiserad på
jämställdhet och likabehandling*

I FB-evenemanget "MeToo: moving forward" kan du se videon från de inlägg under konferensen i Reykjavik som hölls i huvudsalen. Programmet och talarlistan hittas på www.metoo.is

